

חג שבועות

עבודה מסכמת בקורס "חגי ישראל"

מגישה: נטלי פינטוס

ת.ז.: 17873977

טלפון: 050-6803999

תוכן הענינים:

- *פתיחה.....עמ' 3.
- *ההיבט ההיסטורי של החג השבועות כפי שבא לידי ביטוי בשמותיו השונים.....עמ' 4-8.
- * ההיבט ההילכתי של החג.....עמ' 9-11.
- *ההיבט הספרותי של החג- מגילת רות והקשרה לחג השבועות.....עמ' 12-15.
- *ההיבט האקטואלי של החג.....עמ' 16-18.
- *רשימת מקורות.....עמ' 19.

"בקציר העולם, גם קציר הרוח

ובו גם קציר הזמן- מתן תורה.

הטבע- לשיאו יגיע

הרוח- את טבעו מטביע

מתקדש גם הזמן- חג השבועות"

(עולת ראייה ב')

פתיחה

חג השבועות, המכונה במקרא יום הביכורים, הוא חג ביהדות, השני מבין שלוש הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. (מאחר ובתקופת המקרא החלו לספור את החגים מפסח). חגים אלה נקראים שלושת הרגלים (רגלים במקרא = פעמים) מכיוון שבהם היו נוהגים לעלות לרגל לירושלים בתקופה שבית המקדש היה קיים. חג השבועות הוא החג היחיד שהתורה מצווה לקיים, אך אינה מציינת את התאריך (החודש והיום) שבו יש לחגוג את החג. במקרא נקבע זמנו של חג השבועות על-פי ספירת העומר, המתחילה בחג הפסח: המקרא מציין את מספר השבועות שיש לספור מתחילת קציר השעורים, "מִהַחֵל קָרְמְשׁ בְּקֶמֶה" (חג הפסח), ועד לקציר החיטים (חג השבועות). בסיום הספירה של 7 שבועות מהיום השני של חג הפסח, שהם 49 ימים, חוגגים את חג השבועות ביום ה- 50. ספירת השבועות היא המקור לַשֵּׁם של החג – חג השבועות. בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה היה החג יכול לחול בימים ה', ו' או ז' בסיוון (תלוי במספר הימים של ניסן ואייר באותה שנה). בלוח העברי הקבוע, חודש ניסן הנו תמיד בן 30 יום ולאחריו- חודש אייר, הנו תמיד בן 29 יום, כך שחג השבועות חל תמיד בו' בסיוון. לפי הלוח העברי הקיים היום לעולם יחול חג השבועות בארץ ישראל באחד מהימים ראשון, שני, רביעי או שישי, ואילו בחוץ-לארץ, יום זה יהיה היום הראשון לחג, ולאחריו יחול יום טוב שני של גלויות. חג השבועות הוא החג היחיד מבין שלוש הרגלים שאין לו חול המועד. יש שהסבירו עובדה זו בכך שחג השבועות חל בתקופה בה יש עומס חקלאי רב, בקצירת התבואה ועיבודה ולכן התורה קבעה לו יום אחד בלבד. עם זאת, בזמן המקדש היו מיועדים ששת הימים שלאחר החג להבאת קרבנות על ידי עולי הרגל, וכיום מציינים חגיגות מסוימת בימים אלו על ידי המנעות מאמירת תחנון בתפילה.

***ההיבט ההיסטורי של החג כפי שבא לידי ביטוי בשמותיו השונים**

שמות רבים לחג השבועות, וכל אחד מהם מבטא צד אחר בתכניו ובמהותו של החג. הסיבה לריבוי שמות החג הם הפנים וההיבטים השונים שלו וגם השינויים שחלו בתוכנו ובמנהגיו לאורך הזמנים. לא בכל דור ודור ולא בכל זמן ומקום נשמר ונעשה חג השבועות בצורה ובדפוס אחד והוא לבש ופשט צורה בהתאם למצבו המשתנה של עם ישראל ולמיקומו.

חג השבועות

"שבעה שבועות תספור לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות. ועשית חג שבועות לה' אלוהיך... (דברים, טז, ט"ז-י'). חג השבועות נקרא על שם שבעת השבועות (ארבעים ותשעה ימים), שסופרים מיום ראשון של חול המועד פסח (ט"ז בניסן) ועד ו' בסיוון, שבו חל החג (לאחר ספירת העומר). זהו כנראה שם החג העתיק ביותר, אך אין הוא מסמן שום תכונה מתכונות החג אלא מציין את אופן קביעתו.

חג מתן תורה - מעמד הר סיני

מעמד הר סיני, הוא הארוע המקראי שבו אלוהים התגלה אל ישראל סביב להר במעמד נבואי-היסטורי חד פעמי (כפי שהוא מתואר בספר שמות פרקים יט'-כד') ובו ניתנה התורה לעם ישראל. בתורה, אין ציון מדויק של מועד מעמד הר סיני אלא רק נאמר כי הוא התרחש "בחודש השלישי": "בחודש השלישי לצאת בני ישראל ממצרים ביום הזה באו מדבר סיני" (שמות' יט' א')- החודש השלישי- הוא חודש סיוון. (ניסן הוא החודש הראשון בו יצאו בני ישראל ממצרים)

מעמד הר סיני, הוא למעשה המעמד בו ניתנו לישראל החוקים והמצוות סביבם הם יכלו להתגבש ולהיות לעם, כשבראשם "עשרת הדיברות"- עשר המצוות הראשונות והבסיסיות שלאחר מכן נחקקו על לוחות הברית והושמו במשכן. מעמד הר סיני למעשה הוא מעין כריתת ברית בין העם לאלוהים, שנעשה בהסכמת שני הצדדים, ועל כן הלוחות עליהם כתובות הדיברות מכונים גם **לוחות הברית**. היתה זו השעה המקודשת והמכרעת ביותר בתולדות העם היהודי בה עוצבו לצמיתות ייחודו ותרבותו וגורלו. לפי המסורת, כל מצוות התורה, לרבות אותן שכבר ניתנו קודם מתן תורה (כגון מצוות המילה שניתנה כבר לאברהם), קיבלו תוקף מחייב רק במעמד הר סיני. לפי המסורת, בצד התורה שבכתב, ניתנה למשה כבר אז "התורה שבעל פה": מקרא, משנה, תלמוד הלכות ואגדות.

כאמור, אין בתורה ציון מדויק של מועד החג ואין ציווי מפורש לחגוג את יום מתן תורה. מסבירים זאת בכך שהתורה רצתה להדגיש, כי אין יום מסוים שבו קיבלו את התורה. אדם צריך לנהוג בכל יום כאילו קבל באותו יום את התורה.

"שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות. ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלהיך. ושמחת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. וזכרת כי עבד היית במצרים ושמרת ועשית את החוקים האלה (דברים, טז, ט"ז-יב').

כבר בפסוקים אלה מצויים הרמזים לכך שמועד חג השבועות היה גם מועד מתן התורה, אך אלו הם רמזים בלבד. הדבר הברור הוא כי שני המועדים חלים סמוך זה לזה: חג שבועות - שבעה שבועות מפסח ויום מתן תורה - בחודש השלישי, אך אין בתורה שום איזכור כי מדובר באותו היום. ולמרות זאת, הדעה הרווחת בקרב כל היא כי מדובר באותו החג כפי שאומר הרמב"ם במפורש: "ושבועות הוא יום מתן תורה ולהגדיל היום ההוא נמנו הימים מן המועד הראשון אליו כמו שממתין בוא הנאמן שבאוהביו שהוא מונה היום וגם השעות. וזאת היא סיבת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הכוונה והתכלית ביציאתם באמרו 'ואביא אתכם אליי'". הרמב"ם (כמו חכמים רבים אחרים) מקשר את ספירת השבועות על שמם נקרא החג ליום מתן תורה כאילו שבעת השבועות הם הכנה וציפייה דרוכה ומרגשת לקראת המועד והיום הגדול של מתן תורה.

יש לשער שעוד בתקופת המדבר הוחג חג השבועות כחג מתן תורה כשם שחגו בני"י שנה בשנה את המאורע הגדול של יציאת מצרים.

לאורך כל ספרי התורה מופיע החג במספר שמות שונים, כאשר כל שם מפרט תכונה או מנהג אחרים של החג: במקור הראשי שבו נצטוו בני"י על חגיגת שלושת הרגלים מטעים הכתוב כי לכל אחד משלושת החגים יש תכונה חקלאית. שם מוזכר החג כ"חג הקציר", והוא מזוהה גם עם מועד הבאת הביכורים. במקור זה, מודגש הפן החקלאי של החג: "שלוש רגלים תחוג לי בשנה... וחג הקציר ביכורי מעשיך... ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוהיך". (שמות כג' טו' - טז') חג הקציר - על שם עונת קציר החיטים. ביום זה חגגו את גמר הקציר שתחילתו הייתה ביום השני של פסח עם קציר העומר מן השעורה וסיומו בקציר החיטה. מן המקור בספר דברים, המפרט אף הוא את מצוות שלושת הרגלים אנו למדים כי "חג הקציר" שהוזכר בספר שמות כאחד משלושת הרגלים ו"חג שבועות" אחד הם, שכן במקור זה מופיע חג השבועות כחג האמצעי מבין שלושת הרגלים: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלוהיך במקום אשר יבחר, בחג המצות, ובחג השבועות ובחג הסוכות..." (דברים, טז', טז').

"וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם, מקרא קודש יהיה לכם" (במדבר כח, כו). יום הביכורים או חג הביכורים - על שם התחלת עונת הבשלתם של הפירות ושל התבואה החקלאית. הימים החמים, ה"חמסינים" והתחממות מזג האויר האופייניים לעונה זו של ספירת השבועות בין פסח לחג הקציר, עוזרים להבשלתה של התבואה.

הפסוק המקראי המביא יחדיו את שלושת הביטוי של החג הוא הפס' בספר שמות: "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חיטים" (שמות לד', כב'). הוא מאחד בתוכו את שלושת שמות החג: חג שבועות, חג הקציר וחג הביכורים.

מזמן ההתנחלות בארץ, ובייחוד בימי הבית הראשון, כשישבו בני ישראל על אדמת ארץ ישראל והיו בה לחקלאים, הודגש בחג השבועות בעיקר הפן החקלאי-דתי ובני ישראל יכלו להתחיל וליישם בצורה מלאה את המצוות החקלאיות הקשורות לחג:

- "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך... ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. ובאת אל הכהן... ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך..." (דברים, כו', א'-ד'). עונה זו, שראשיתה בחג הביכורים, היתה עונה שבה כל אחד מישראל צווה להביא את ביכורי פרותיו (הפרות הראשונים) לפני ה' בבית המקדש. הביכורים הושמו בסלים מיוחדים (טנא), מקושטים יפה, והובאו לירושלים בתהלוכה חגיגית. כל בעלי המלאכה בירושלים נהגו להפסיק את עבודתם ולצאת לקראת עולי הרגל. כשהעולים לרגל מסרו את הביכורים לכוהנים בבית המקדש, נהגו לקרא "מקרא ביכורים", שהוא חיבור מתוך ספר התורה, שכלל ההיסטוריה מתקופת האבות ועד ההתיישבות בארץ. - "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סלת תהיינה חומץ תאיפנה ביכורים לה'" (ויקרא כג', טו'- יז'). המנחה החדשה שהובאה לבית המקדש היתה "שתי הלחם - שתי כיכרות לחם שנאפה מביכורי החיטה. אחרי הנפת שתי הלחם, הותר השימוש בחיטה החדשה ובפירות החדשים בבית המקדש.

בתקופת בית שני, קיבל חג השבועות גם תוכן נוסף: מלבד השמחה וההודיה על הקציר, עמדה עכשיו במרכז גם החרדה והתפילה להצלחת הבציר שנמשך עד חג האסיף. החכמים בתקופה זו הנהיגו טקס מיוחד להבאת הביכורים שנערך בחגיגות מרובה ובו הובעה גם התפילה לברכת האדמה וליבול טוב של פירותיה. לגבי טקס הבאת הביכורים נקבעו הכללים הבאים: -הביכורים הובאו רק בתקופה שבין חג השבועות לסוכות. -הביכורים יובאו רק משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל: חיטה, שעורה, ענבים, תאנים, רימונים, זיתים, ותמרים ומהם רק המובחרים.

-נקבע במפורש סדר הבאת הביכורים מן ההפרשה בשדה עד ההבאה לבית המקדש: "כיצד מפרישים הביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר, קושרו בגומי ואומר: הרי אלו ביכורים... הקרובים מביאים התאנים והענבים והרחוקים מביאים גרוגרות וצימוקים. והשור הולך לפנייהם ועטרה של זית בראשו. החליל מכה לפנייהם עד שמגיעים קרוב לירושלים... העשירין מביאים ביכוריהם בקלות של כסף ושל זהב והעניים מביאין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים והביכורים ניתנין לכוהנים..." (משנה ביכורים פרק ג', עין יעקב). בסוף ימי הבית השני אסרו השלטונות הרומיים את הבאת הביכורים לירושלים. בשעת הדוחק הסתפקו היודים רק בטקס הנפת שתי הלחם בית המקדש על ידי הכהן.

בימי הבית השני התחילו לצוץ ויכוחים רבים לגבי מועדו המדויק של החג. בימי הבית השני היו שתי כתות דתיות ומדיניות בישראל שעמדו בריב חריף זו עם זו: הפרושים והצדוקים. בין שתי הכתות הייתה מחלוקת לגבי קביעת זמן התחלת קציר השעורים- הבאת העומר, ולפיכך הייתה גם מחלוקת ביניהם לגבי הזמן של "קציר החיטים"- הלא הוא חג השבועות, חג הקציר. הויכוח נסוב סביב הפסוק: "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה...עד ממחרת השבת תספרו חמישים יום...". בניגוד לדעה הרווחת בעם עד כה כי ספירת ימי העומר מתחילה תמיד מהיום השני שלאחר הפסח (טז' בניסן) ובמובן הזה ה"שבת" ממנה מתחילים את הספירה היא יום החג עצמו (שהוא כמו יום שבתון), פרשו הצדוקים פסוק זה פשוטו כמשמעו, ולפיכך "ממחרת השבת" = יום ראשון בשבוע. לפיכך צריכה הייתה להיות הבאת העומר וה"מנחה החדשה" תמיד ביום הראשון בשבוע. כלומר: מונים שבעה שבועות מיום הראשון בשבוע שאחר היום הראשון של חג הפסח וקובעים את חג השבועות גם כן ביום ראשון בשבוע, הוא יום החמישים מזמן הבאת העומר. פירוש זה נתקבל גם על ידי השומרונים ובזמן מאוחר יותר גם על ידי הקראים. כמו כן, קבעו הנוצרים את הפסחא ביום הראשון בשבוע. זמן רב נמשך ויכוח זה בין הפרושים לצדוקים כשפעם ידם של אלו על העליונה ופעם ידם של אלו ובמשך שנים רבות שררו מבוכה ובלבול רב בקרב היהודים לגבי המועד המדויק של החג, עד כי לבסוף, כעבור שנים רבות נסגר העניין כשידם של הפרושים על העליונה: בתקופת התלמוד, במהלך הקביעה של הלוח העברי, נקבע גם התאריך לחג השבועות – בסיוון – כתאריך המציין את זמן מתן תורה: "בשישה בחודש [סיוון] ניתנה תורה" (תלמוד בבלי, מסכת יומא דף ד עמ' ב). לפי תאריך זה חג השבועות נחוג בכל פעם ביום אחר בשבוע (תמיד בו' בסיוון) ולא דווקא ביום ראשון.

כדי להוציא מלבם של העם השקפה זו של הצדוקים לא השתמשו החכמים בספריהם בשם המקראי "חג השבועות" אלא קבעו לחג זה את השם "**עצרת**". פירוש המילה "עצרת" הוא בדרך כלל אסיפה חגיגית, בעיקר לצורך תפילה והקרבת קרבנות.

במשנה (מסכת שקלים, פרק ג') נקרא חג השבועות בשם "עצרת" וכדי להבדיל אותו משמיני עצרת של סוכות, נקרא חג השבועות לפעמים "עצרת של פסח". כשם שהיום השמיני לחג הסוכות נקרא שמיני עצרת (סיום החג), כך חג השבועות הוא כאילו העצרת וסיומו של חג הגאולה והחירות (חג הפסח). הוא "עוצר" את החג.

אחר חורבן ירושלים ובית המקדש השני לא היה אפשר לקיים את המנהג של עלייה לרגל והבאת ביכורים לבית המקדש, והגלות שבאה בעקבות החורבן ניתקה את עם ישראל מעבודת האדמה בארץ ישראל. כך איבד חג השבועות את אופיו החקלאי ונחוג בגלות בעיקר כ**חג מתן תורה**. בתקופה זו נוסף לחג השם "זמן מתן תורתנו".

בתקופת התלמוד, כאמור, נקבע לוח השנה העברי ובו תאריך קבוע לחג: ו' בסיוון. **בתקופת הגאונים**, לאחר שנקבע מועד מדויק לחג ולא היה עוד זכר להשקפתם של הצדוקים בנוגע למועד החג, השם "עצרת" לא היה נחוץ עוד והחכמים חזרו לשם התנכ"י וקבעו שבתפילה צריך להזכיר את "חג השבועות", הוא השם הרשמי שנתהווה לחג ונשמר עד היום. למנהגי החג שנוצרו באותה תקופה יש אופי כפול: מהם לזכר מתן תורה ומהם מנהגי הביכורים אך במרכז החג עמדה מעכשיו קריאת התורה וההפטרה במסגרת התפילה בבית הכנסת.

בתקופה זו, הונהגו גם בפעם הראשונה מנהגי אבלות הזמן ימי ספירת העומר. מנהגי האבלות הונהגו בעקבות אסונות שאירעו לעם היהודי בימי ספירת העומר, כמו מותם של 24 אלף תלמידיו של רבי עקיבא בימי מרד בר כוכבא שעתידי מסירת התורה שהונח בידיהם היה עלול לאבוד יחד איתם לנצח, אלמלא לימד רבי עקיבא 5 תלמידים אחרים תחת הנספים, הפכו ימי ספירת העומר לימים שנוהגים בהם מנהגי אבלות. על פי התלמוד סיבת מותם הייתה משום שלא נהגו כבוד זה בזה.

(על תיקון ליל שבועות וההיבט האקטואלי של החג- ראה הסעיף האחרון בעבודה זו).

*ההיבט ההילכתי של החג -

חג השבועות, מוגדר על פי ההלכה כ"יום טוב". יום טוב כינוי לתאריך קבוע בלוח השנה היהודי, בו קבעה התורה חג. בתורה נזכרו שבעה ימים טובים, כשאחד מהם הוא יום חג השבועות. ישנן מספר רב של הלכות הנוגעות ליום טוב, רבות מהן עוסקות בסוגיית מלאכות מותרות ואסורות ביום זה. בדומה לשבת, אסור לעשות כל מלאכה ביום טוב, למעט מלאכות מסוימות שהתירה התורה לבצען לצורך "אוכל נפש ושמחת החג", כשנאמר בשמות יב', טז': "כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

המלאכות המותרות ב"יום טוב" הן: לישה, אפייה, בישול, שחיטה, הבערת אש, והוצאה מרשות לרשות, כשמלאכת הבישול, ההבערה וההוצאה הותרו לכל צורך של תענוג, ושאר המלאכות המנויות הותרו רק לצורך אוכל נפש.

* תפילות ביום טוב: בכל יום טוב מתפללים ארבע תפילות - ערבית, שחרית, מוסף ומנחה. תפילות העמידה כוללות שבע ברכות אך שונות בנוסחן מתפילות שבת. גם בין יום טוב אחד למשנהו יש שינויי נוסח קלים. בכל יום טוב קוראים בתורה פרשה המיוחדת לאותו יום, ובמפטיר קוראים את פרשת קרבן המוסף של אותו יום.

* לכבוד יום טוב מדליקים נרות ומברכים עליהם: "להדליק נר של יום טוב" ו"שהחינו".
* יש מצווה לשמוח ביום טוב: "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחֶגְךָ אֶתָּה וּבְיָמֶיךָ וּבְכֹל יְמֵיךָ וְעָבַדְךָ וְאַמְתָּךְ וְהָלֹי וְהָגֵר וְהַיִּתּוּם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" (דברים, טז', יד'), ואסור ביום טוב להתענות, להתאבל, לבכות ולהספיד אדם.

מלבד הלכות "יום טוב", ישנן הלכות ספיציפיות הנוגעות לחג השבועות:

* יום החמישים לספירת העמר הוא חג השבועות. סדר התפלות הוא כמו ביום טוב של פסח, אלא שבמקום לאמר "זמן חרותנו", נאמר על חג זה "זמן מתן תורתנו". בחג השבועות קוראים בתורה את פרשת יתרו, ומפטירים בנביא ביחזקאל במעשי מרכבה.

בעדות אשכנז - מקובל לקרוא לפני קריאת התורה את הפיוט "אקדמות", הוא פיוט בעל תשעים שורות המתחרזות כולן באותיות 'תא' ומספר בשבחו של בורא העולם ושל ישראל המחזיקים בתורה ובאמונת ה' על אף כל הרדיפות והגזירות שנכפו עליהם בגלות, ומתאר את האושר החומרי והרוחני המובטח לישראל בקץ הימים.

בעדות המזרח - נהוג לקרוא בעת הוצאת ספר התורה בבית הכנסת 'כתובה לחג השבועות' שהוא פיוט המתאר את יחסו של החתן לארוסתו כאלגוריה לקדוש ברוך הוא ולעמו ישראל.

בסוף התפילה נוהגים בחג השבועות לשיר "פיוטי אזהרות" - הם פיוטים לחג השבועות העוסקים במניין תרי"ג (613) המצוות (נקראים כך על שם מצוות האיסור-לא תעשה - שהן רוב המצוות בתרי"ג מצוות).

* בליל חג השבועות לא עושים "קידוש" עד שיהיה ודאי לילה, כלומר כעשרים דקות לאחר שקיעת החמה כדי לא לחסר מספירת ימי העומר.

* בחג השבועות בנוסף לסעודה הבשרית, נוהגים לאכול סעודה חלבית ובה מאכלי חלב ודבש. למנהג זה, של אכילת מאכלים חלביים בחג השבועות ישנם הסברים וטעמים רבים:

האיסור "לא תאכל גדי בחלב עמו" - המפריד באכילה בין החלב לבשר ניתן בתורה ממש בסמוך למעמד הר סיני, למתן תורה אותו חוגגים בחג השבועות, ושתי הסעודות הנפרדות, החלבית והבשרית, מסמלות ומזכירות איסור מקראי זה.

- יש המבינים את המצווה מתוך הפסוק: "' וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיכם" - בו מופיעים ראשי התיבות של המילה "מחלב".

- יש האומרים כי נוהגים לאכול מאכלי חלב ומאכלים עם דבש בחג השבועות כדי לרמוז על מתן התורה שניתנה שהיא מתוקה כדבש וחלב. החלב הלבן והטהור מסמל את ההיפוך בחייהם של בני ישראל מטומאת מצרים בה היו לעבדים, עד למעמד המקודש של קבלת התורה בו בני ישראל הם חופשיים. יש בזה רמז שהדין הפך לרחמים.

- יש המסבירים את מנהג מאכלי החלב בחג השבועות, בכך שכשירדו בני ישראל מההר אל בתיהם לאחר קבלת עשרת הדיברות, הם לא מצאו מה לאכול תיכף זולת מאכלי חלב, כי לבשר היו צריכים הכנה רבה: שחיטה בסכין בדוק, ניקור החלב והגיד, מליחה והדחה, ובישול בכלים חדשים, ולכן אכלו מאכלי חלב. למרות מנהג אכילת מוצרי החלב בחג זה, לפי ההלכה אין להקל בשבועות בעניין אכילת בשר אחר חלב או להיפך יותר מבכל השנה: צריכים להזהר שלא לאכול מאכלי חלב אחר בשר כי אם כעבור שש שעות. על שולחן סעודת החג יהיו מונחים גם שני כיכרות לחם, זיכרון ל"שתי הלחם" שהיו מקריבים בבית המקדש ביום הביכורים.

* נוהגים לשטוח עשבי בשמים וורדים בבתי הכנסת ובבתים לכבוד חג השבועות, ובעדות מסוימות אף להזליף מי ורדים על המתפללים והחוגגים. ישנם האומרים כי מנהג זה נעשה לזכר לשמחת חג מתן תורה, כפי שאמרו חז"ל: "כל דיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא העולם כולו בשמים", ויש האומרים כי לזכר מנהג הבאת הביכורים לבית המקדש שהיו מובאים בטנא מעוטר בעשבים ריחניים ובפרחים. ישנה גם אגדה המסבירה מנהג זה לפיה התרחש נס בזמן מתן תורה וההר המדברי עליו ניתנה התורה התכסה כולו בירק בזמן המאורע.

* כמו כן, נוהגים להעמיד ענפי אילנות בבית הכנסת ובבתים, כסמל לראשית הבשלת הפירות וכרמז לכך שביום ובתקופה זו, הפירות כמו "נידונים": האם יבשילו ויהיו ראויים למאכל או לא? המנהג מבוסס כנראה על שני מקורות שונים: על הכתוב במשנה: "בארבעה פרקים העולם נדון: ... בעצרת- על פירות האילן" ועל הכתוב בברייתא בשם רבי עקיבא: "מפני מה אמרה תורה: הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן".

*אסור להתענות ביום אסרו חג של שבועות, וכן אסור להספיד בו. יש מקומות שנוהגים גם שלא לעשות מלאכה ביום אסרו חג. כמו כן, אין אומרים תחנונים (אוסף קטעי תפילה הנאמרים לאחר תפילת שמונה עשרה של תפילות שחרית ומנחה ברוב ימות החול בשנה, ובהם מתוודה המתפלל על חטאיו ומבקש מחילה ורחמים עליו ועל כל עם ישראל) מראש חודש סיון עד אחר אסרו חג, מפני שבראש חודש לא אומרים תחנונים, ושלושה ימים לפני שבועות הם שלושה ימי הגבלה של מתן תורה, לזכר שלושת הימים שחיכו בני ישראל למתן התורה במדבר: "והיו נכונים לי ביום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני. והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו." (שמות יט', יא'-יב'). בשלושת ימים אלה אין נוהגים את מנהגי האבלות של ימי ספירת העומר, וכאמור, נאסר להגיד בהם תחנונים.

ההיבט הספרותי של החג- מגילת רות והקשרה לחג השבועות

מגילת רות היא אחת מחמש המגילות בתנ"ך אותן נוהגים לקרוא בחגים ובמועדים שונים. המגילה קשורה הדוקות עם חג השבועות ונוהגים לקרוא אותה בבית הכנסת במהלך החג. מנהג זה נקבע בבבל במאה ה- 8 לספירה (נזכר כבר במסכת סופרים פרק ב, הלכה יח מתקופת הגאונים).

מגילת רות נפתחת בתיאור קורות משפחתו של אלימלך מבית לחם יהודה: בעקבות רעב בארץ החליט אלימלך לעבור למואב עם אשתו נעמי ושני בניו. במואב פוקדת את המשפחה טרגדיה נוראה: תחילה מת האב, אלימלך, ואחר כך מתים שני הבנים. נעמי נשארת עם שתי כלותיה המואביות – רות ועורפה. בינתיים הסתיים הרעב בארץ יהודה, ונעמי מחליטה לחזור לארץ. כלותיה המואביות מלוות אותה, אך היא מפצירה בהן להישאר. עורפה משתכנעת – אבל רות מתעקשת, ואומרת לנעמי: "עמך – עמי ואלוהיך – אלוהי".

וכך מגיעות נעמי ורות ליהודה – אלמנות, עניות וחסרות כול. הן מגיעות לבית לחם בתקופת הקציר, ורות מחליטה לנצל את זכותה כענייה, וללכת ללקט בשדה. היא מגיעה לשדה של בועז, קרוב משפחה של נעמי, איש נכבד ובעל נכסים. בועז רואה את רות בין המלקטים בשדה, והיא מוצאת חן בעיניו. הוא מבקש לדעת עליה ועל משפחתה, וכשהוא שומע את מה שעשתה למען חמותה, נעמי, הוא מחליט להעניק לה יחס מיוחד. נעמי שומעת מרות על המפגש עם בועז, ומציעה לה להתלבש יפה ולהתקשט, לרדת אל הגורן ולחכות עד שבועז, הנמצא בגורן, ילך לישון. וכך, באמצע הלילה, מגלה בועז את רות השוכבת למרגלותיו, ומבקשת ממנו שיגאל אותה וישא אותה לאישה. בועז מחליט לגאול את רות ולשאת אותה לאישה, ורות יולדת לו בן, שעתידי להיות סבו של דוד המלך. כך זוכה רות המואבייה לא רק לבעל מכובד ולמשפחה - אלא גם לזכות הגדולה שדוד המלך יהיה אחד מצאצאיה.

מבחינה ספרותית, מגילת רות היא סיפור מופת יפיה, המצטיין בפשטותו ובאומנותיות שבו. בניגוד לספרי המקרא אשר קובעים את היסודות של השקפת העולם הישראלית, מספרים על גבורות ה', על מעשי האבות וגדולי האומה על מאורעות חשובים שקרו ושכוונתם החינוכית היא ברורה, במגילת רות לפנינו סיפור אישי ופשוט, לא הירואי וצנוע, ונשאלת השאלה מדוע דווקא אותו קוראים בחג כה חשוב כמו חג השבועות, חג מתן תורה, ומהו הקשר של הסיפור הזה לחג?

1. רות ונעמי מגיעות לבית לחם בתחילת תקופת הקציר: "וַתָּשֶׁב נְעָמִי, וְרוּת הַמּוֹאָבִיָּה כָלְתָהּ עִמָּה, הַשָּׂבָה, מִשְׂדֵי מוֹאָב; וְהָיָה, בְּאוֹרֵי לַיְלָה, בְּתַחֲלַת, קְצִיר שְׁעָרִים". (רות, א', כב'). החל מרגע זה והלאה, מתרחש כל סיפור המגילה על הרקע של עונה זו, ובסיפור משתקפים המקומות, אורחות החיים והמנהגים האופייניים לתקופת הקציר:

רות מלקטת שיבולים בשדה אחרי הקוצרים כמנהג הגרים (ראה פירוט בהמשך) ושם גם פוגשת בבעז לראשונה.

רות נענית להצעתו של בועז לאכול עם הקוצרים בשדה: " וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעוֹז לָעֵת הָאֶכֶל, גִּשְׁי הַלֵּם וְאָכַלְתְּ מִן-הַלֶּחֶם, וְטַבַּלְתְּ פֶתֶךְ, בַּחֲמִץ; וַתֵּשֶׁב, מִצַּד הַקְּצָרִים, וַיִּצְבֹּט-לָהּ קָלִי, וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר" (רות, יב', יד').
כשרות מסיימת ללקט את השיבולים, היא חובטת את החיטה שאספה -לקמה "וַתִּחַבֵּט אֶת אֲשֶׁר-לִקְטָהּ, וַיְהִי כְּאִפְּהָ שְׁעָרִים" (רות, ב', יז').

לאחר מכן, בעצתה של נעמי- הולכת רות לחכות לבועז בלילה, בגורן. הגורן- מקום איסוף התבואה ובו בשעות שהיתה רוח, הייתה מתרחשת בו מלאכת זריית השעורים: הפרדת חלקי החיטה השונים: התבן, המוץ, הקש והבר. בגורן היו ישנים הקוצרים בזמן הקציר, ולכן לשם שלחה נעמי את רות על מנת שתפגוש בשנית את בועז: " וְעַתָּה, הֲלֹא בְּעוֹז מְדַעַתְנִי, אֲשֶׁר הָיִיתִי, אֶת-נַעֲרוֹתַי; הִנֵּה-הוּא, זָרָה אֶת-גֵּרְךָ הַשְּׁעָרִים--הַלְיֵלָה" (רות, ג', ב').

מתוך כל הדוגמאות הללו, עולה כיצד הרקע והאופי החקלאי של הסיפור במגילת רות הולם ומשקף את האופי החקלאי של חג השבועות – הוא חג הקציר, ושל העונה בה הוא מתרחש.

2. סיפורה של רות הוא סיפור שכולו מסירות, חסד ורחמים, שבאים לידי ביטוי בסיפור גם ביחסים הבין אישיים בין הדמויות, גם במידות של סובלנות וקבלה של אנשי ישראל את הגרים היושבים בקרבם וגם באופי החוקים המקראיים המופיעים בסיפור:

רות מסורה לחמותה נעמי והולכת אחריה באשר תלך: " כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי, וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלַי--עִמָּךְ עִמִּי, וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ. יֵזֶן בְּאֲשֶׁר תִּמּוּתִי אָמוּת, וְנָשָׂם אֶקְבֹּר; כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי, וְכֹה יוֹסִיף--כִּי הֵמֹנֹת, יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ" (רות, א', טו'-יז'). היא מוכנה להשאיר מאחוריה את כל עברה וללכת אל עבר הלא נודע, אל ארץ שבה תהיה נוכריה, חסרת רכוש ומעמד על מנת להישאר עם חמותה. מעבר לכך, בארץ החדשה אליה הגיעה, היא דואגת לה ולחמותה ומציעה את עצמה ללקט להן מזון בשדות זרים: " בַּ וַתֹּאמֶר רות המואביה אל-נעמי, אֶלְכֶּה-בָּא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקַטְתִּי בַשָּׂבִלִים... " (רות ב', ב') כפי שמותר לה על פי החוק המקראי:
"לקט שכחה ופאה"- היא מצווה בתורה המחייבת להשאיר לעניים ולגרים חלקים מהתבואה הנקצרת בשדה:
"כי תקצור קצירך בשדך, ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו, לגר ליתום ולאלמנה יהיה, למען יברכך ה' אלוהיך בכל מעשה ידך" (דברים כד', יט'), "ובקוצרכם את קציר ארצכם, לא תכלה פאת שדך לקצור" (ויקרא, יט' ט').

לאחר פגישתם של רות ובוועז, הקוצרים בשדה נותנים לרות ללקט גם מן העומרים ומניחים לה לעשות את עבודתה בשקט וללא הפרעה כפי שציווה עליהם בועז: "... וַיִּצְוּ בְּעוֹז אֶת-נַעֲרֵיו לֵאמֹר, גַּם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט--וְלֹא תְקַלְמוּהָ. " (רות, ב', טו')

ולבסוף, מידת גוברת מידת החסד של בועז אל רות והוא מחליט לגאול אותה ולשאתה לו לאישה: " ט וַיֹּאמֶר בְּעוֹז לְזַנְגִּים וְכָל-הָעָם, עֲדִים אַתֶּם הַיּוֹם, כִּי קָנִיתִי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאַלְמִלְךָ, וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וּמַחְלוֹן--מִיָּד, וְגַם אֶת-רוֹת הַמֹּאֲבִיָּה אֲשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה, לְהַקִּים שָׁם-הַמֵּת עַל-נַחְלָתוֹ, וְלֹא-יִכָּרֵת שֵׁם-הַמֵּת נְעָמִי. י. וְגַם אֶת-רוֹת הַמֹּאֲבִיָּה אֲשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה, לְהַקִּים שָׁם-הַמֵּת עַל-נַחְלָתוֹ, וְלֹא-יִכָּרֵת שֵׁם-הַמֵּת

מעם אָטוּ, ומשער מקומו: עדים אַתֶּם, הַיּוֹם " (רות, ד' ט'- י'). מנהג הגאולה המופיע במגילת רות, הוא מנהג שמקובל היה בתקופת המקרא והוא קרוב לחוק הייבום הנזכר במקרא כבר בספר בראשית (פרק לח) ומפורט בספר דברים (פרק כה). על-פי חוק הייבום, אם אדם מת והשאיר אלמנה אך לא הספיק להוליד ילדים – חובה על אחיו של המת להתחתן עם האלמנה זאת כדי שלאח המת יהיה המשך וגם כדי שלא להשאיר את האלמנה במצב שהיא ללא בעל שידאג לה ומנושלת מכל זכות ומעמד. סיפור מגילת רות הוא סיפור פשוט שכולו סיפור של מידות טובות, של מסירות, של חסד ורחמים. הבחירה לקרוא דווקא אותו ביום מתן תורה משקפת ומאירה את המידות הטובות והמיוחדות של ספר התורה, ומעניקה ליום הזה אופי וקדושה מיוחדים.

3. התהליך שעוברת רות בסיפור הוא מעין תהליך של גיור: היא עוזבת את עמה ואת מולדתה, משאירה את כל עברה מאחור, והולכת אל ארץ חדשה. היא יושבת בקרבו של עם ישראל נטבעת בתוכו, מאמצת אליה את מנהגיו ולבסוף נישאת לגבר מבני המקום. היא מקבלת על עצמה את ההתחייבות לעם ישראל ולאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כפי שאומרת לחמותה נעמי: "אֶל-אֱשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי, וּבְאִשֶּׁר תִּלְיִנִי אֶלֶי--עַמִּי, וְאֵלֹהֶיךָ אֶלְהִי" (רות, א'), גם את התהליך שעוברים בני ישראל עם קבלת התורה במעמד הר סיני אפשר לראות כסוג של גיור: בני ישראל נהיים ומתגבשים לעם, לעם היהודי. בדומה לרות, גם הם נוטשים את עברם מאחור והולכים אל ארץ חדשה ואל עתיד לא מוכר בו יהיו לעם חדש. בדומה לרות, עם קבלת התורה גם הם מקבלים על עצמם את ההתחייבות לעם ישראל ולאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. כשנאמר: "לפי כשקיבלו ישראל את התורה נתגייירו ונכנסו תחת כנפי השכינה וגם רות המואבייה נתגיירה ונכנסה תחת כנפי השכינה" (חיי אברהם לרבי אברהם כלפון). הקריאה של המגילה בחג מתן תורה מדגישה גם את האוניברסאליות של התורה ואת העובדה שכל הרוצה יכול להצטרף אל עם ישראל ו"לחסות תחת כנפי השכינה".

4. לפי המסורת, כפי שהיא מצוינת בתלמוד הירושלמי, יום לידתו פטירתו של דוד המלך חל בחג השבועות. היה מנהג קדום בירושלים לבוא ולהתפלל ביום זה בקברות מלכי דוד שבהר ציון ובכמה קהילות אף נהגו ביום זה להדליק מאה וחמישים נרות כמניין המזמורים בספר תהילים שלפי המסורת נתחברו בידי דוד המלך. הקשר של כל זה למגילת רות הוא שרות, היתה אמו של סבו של דוד המלך: "טז נתקח נַעֲמִי אֶת-הַיְלֵד וַתִּשְׁתְּהוּ בְּחֵיקָה, וַתְּהִי-לוֹ לְאִמָּתָּה. יז וַתִּקְרָאנָהּ לוֹ הַשְּׂכֵנִית שֵׁם לְאִמֶּר, ילד-בֶּן לְנַעֲמִי; וַתִּקְרָאנָהּ שְׁמוֹ עוֹבֵד, הוּא אָבִי-יְשִׁי אָבִי דָּוִד" (רות, ד', טז'-יז).

5. סיפורה של רות מתחיל במצב של מחלה, מוות (של בעלה) עוני וחוסר אונים, ומסתיים בגאולה וב"סוף טוב". רות (וגם נעמי איתה) נגאלת ממצוקתה וזוכה לחיים טובים יותר בהם היא אשת איש עמיד, ובשל כך בעלת מעמד וזכויות. התהליך שעוברת רות בסיפור מקביל לתהליך גאולתו של עם ישראל: היציאה מעבדות

קשה ומפרכת, ממצב של מצוקה ועוני, לחירות ולהיותם בעלי מעמד וזהות משל עצמם: כבני העם היהודי.
התהליך מגיע לשיא בטקס קבלת התורה במעמד הר סיני, שם הופכים בני ישראל להיות לעם בעל חוקים
ותורה משל עצמו.

ההיבט האקטואלי של החג-

תיקון ליל שבועות-

תיקון ליל שבועות, הוא כינוי למנהג לפיו נוהגים להיות ערים בלילה שלפני החג עצמו (לפני ו' בסיון), ומתכוונים ל" חג מתן התורה" בדומה לשלושת הימים בהם הכינו בני ישראל את עצמם לקבלת התורה במדבר. בלילה זה נוהגים לקרוא מתוך קובץ הנקרא "תיקון ליל שבועות" ומכיל קטעים של התחלת הפרשיות והפרקים בתנ"ך, וגם קטעים מספר הזוהר, ספר היצירה ומדרשים שונים. לאחר התיקון יש הנוהגים להשכים לטבילה עם שחר ולהתפלל בזריזות עם הנץ החמה כדי לכוון ולהכין את כל היום ליום החג של קבלת התורה.

מקור המנהג:

קובץ 'תיקון ליל שבועות' והמנהג ללמוד תורה כל הלילה, מקורם במדרש המסתורין שבספר הזוהר (פרשת אמור, צח): "חסידים ראשונים לא היו ישנים בלילה הזה והיו עוסקים בתורה." מכאן נובע שזהו מנהג קדום (בין המאה ה-4 למאה ה-2 לפנה"ס) שככל הנראה היה מקביל לשלושת ימי ההכנה שבני ישראל נצטוו להם כהכנה לקבלת התורה בהר סיני (שמות יט, יא-יב). אך ישנם חוקרים אשר מייחסים ראשית מנהג זה לאסכולת האר"י, כלומר מלפני כארבע-מאות שנה. ברם, אין בהירות בנושא זה שכן הרב יוסף קארו, מחבר השולחן-ערוך (שנדפס סמוך לצפת בשנת 1554), לא מזכיר כלל מנהג זה. על כל פנים ברור שבימים עברו לא היה זה מנהג של כלל ישראל אלא של יחידי-סגולה, בייחוד מבין אלה שעסקו בתורת הנסתר. אך מימי האר"י ואילך מנהג זה מוזכר ברוב הספרים וכעבור חמישים שנה, בשנת 1612, כבר נדפס סדר 'תיקון ליל שבועות' וכקובץ עצמאי הופיע 'תיקון ליל שבועות' לראשונה בשנת 1648 בוונציה שבאיטליה. המנהג להיות ערים בלילה-שבועות נתקבל על כל הקהילות בכל תפוצות ישראל, אך על נוסחי התיקון היו חילוקי דעות רבים.

פירוש השם ומשמעות המנהג:

*תיקון ליל שבועות- מלשון התקנה והכנה. מטרת הלימוד הוא ההתכוננות לקראת מתן התורה. השם תיקון ליל שבועות הגיע מספר הזוהר, שם מופיעה המילה הארמית "תיקון", שפירושה בעברית- "קישוט". יום מתן התורה נמשל לחתונה בין האל לעם ישראל. הלימוד בלילה הוא כמו התקנת הכלה וקישוטה בתכשיטים לכבוד יום חתונתה. עם ישראל מתהדר בתורה שלמד לכבוד יום חתונתו 'עם האל'.

*מדרש שיר השירים רבה מספר שבבוקר בו ניתנה התורה בני ישראל ישנו עד מאוחר, במקום לצפות בכיליון עיניים והאל נאלץ להעיר אותם בקולות וברקים - "ויהי בבוקר", בעוד שמן הראוי היה שימתינו בכיליון עיניים למתן תורה. יש המפרשים את המילה 'תיקון' במשמעות של תיקון של חטאם זה.

* תיקון של עצמו, כפי שמובא בקבלה של האר"י, הוא השלב הסופי, המיוחל של תהליך הבריאה. הבריאה מתחילה בצמצום שמאפשר את בריאת העולם בדמות אדם הקדמון והאור הרושף ממנו; היא נמשכת בשכירת הכלים, שאינם עומדים בעומס האור; ולבסוף בא התיקון - תיקון הכלים השבורים והחזרת האור לקדמותו באמצעות האדם ומעשיו, שהם חלקו, אחריותו ותרומתו במעשה הבריאה המתמשך. הקטסטרופה וההרס של

שבירת הכלים שסיימה את הבריאה הראשונה גרמה לכך שכל בריאה שבאה אחריה היא בריאה-מחדש. התיקון הוא בשחרור ניצוצות האור הכלואים בקליפות, הבאתם לדרגתם הרוחנית המתאימה, איחוי הכלים השבורים, ואיחודו של האל המפוצל ע"י מיזוגו מחדש עם השכינה, כולל המשמעות היתירה של איחוד הפן הזכרי עם הנקבי, שיביא גם לאיחודה של נשמת האדם.

בימינו, "תיקון ליל שבועות" הוא מנהג מקובל שרבים נוהגים בו ושארף מופיע בספרי הלכה שונים כחלק ממצוות החג. אך מעבר לפן הדתי של העיסוק בתורה בליל החג, את המנהג של תיקון ליל שבועות מקיימים בימינו גם אנשים לא דתיים, המקדישים את ליל החג ללימוד נושאים אקטואליים – חברתיים ורעיוניים. משנה לשנה מתרבים ארועי תיקון ליל שבועות שפונים לאוכלוסייה רחבה: דתיים וחילוניים כאחד. השאלה של התיקון, היא שאלה שמלווה את עם ישראל כבר לאורך דורות רבים. היא כל פעם מקבלת אופי שונה בהתאם לזמן ולמקום, אך תמיד נשארת אקטואלית. כיום, כעם שיושב על אדמתו, אנחנו יכולים לשאול כיום בצורה רחבה כשאלה אישית הנוגעת מחד לכל אחד מאיתנו כפרט ומאידך כשאלה כללית של החברה כולה: מה יש לנו לתקן? במה אנחנו לא מושלמים? איזה תיקון נדרש מאיתנו כחברה ישראלית לעשות היום? וכך עצם שאלת השאלה מחברת אותנו שוב, מהמקום שאנו נמצאים בו כיום, אל חג השבועות

חג השבועות ותנועת ההתיישבות העובדת

כשגלו ישראל מארצם והתרחקו מאדמתם היה חג שבועות מצטמצם וממעט את עצמו ולא היה אלא "חג מתן תורתנו" בלבד. החל מתחילת המאה שעברה עם שיבת העם היהודי לארץ ישראל, קבלתו מולדת משל עצמו שאת אדמתה הוא יכול לעבוד, המוטיב המקורי של חג השבועות חזר לקבל מקום מרכזי. בשנות העשרים החלו החלוצי שהגיעו לארץ להחיות את טקסי הביכורים של היהדות העתיקה. החזרה לארץ המקרא, קדושת החקלאות ואידיאל עבודת הכפיים נתנו דחף רוחני חזק לחדש את חג השבועות כחג הביכורים. את הפן החקלאי של החג מקובל היה (ועדיין) לחגוג בעיקר בישובים שעסקו בחקלאות: במושבות ובמושבים, ובעיקר בקבוצות ובקיבוצים, שם נערך בכל שנה ביום החג, בשדה הפתוח כמובן, טקס גדול ורב רושם של הבאת הביכורים. מדי שנה, היו חברי היישוב מציגים לראווה את פירות ביכוריהם (בתקופה זו עוד היו ענפי הישובים הללו חקלאיים בלבד) על טרקטורים ועגלות, שהילדים עמלו על קישוטם, וצעדו עימם בגאווה ברחבי היישוב.

נקודת השיא של האירוע היתה "ביכורי" ההורים, התינוקות שנולדו במהלך אותה שנה, שהוצגו על ידי ההורים לקהילה כולה.

אל הטקסים מוזמנים פעמים רבות גם "אנשים מהעיר" כדי לאפשר להם לחוות גם כן את אופיו החקלאי של החג. עם הפיכת הישובים הללו ליותר מתועשים ופחות חקלאיים, החלו להציג בכל שנה בחג הביכורים לצד ביכורי החקלאות גם את התוצרת מהמפעלים השונים שבכל ישוב וישוב.

ניתן לאמר, ששיבתו של העם היהודי בארץ משלו, בארץ ישראל, מאחדת שוב את כל הפנים של חג השבועות ועושה אותו כעת ל"שלם" ולאקטואלי יותר מתמיד : העם היהודי – שהתאחד והתגבש כעם באירוע מתן התורה יכול כעת לעבוד שוב את אדמת הארץ, לקצור את שדותיו, ולהביא במועד הביכורים את ביכורי אדמתו שלו.

רשימת מקורות:

- אביחיל א', **הזמנים המקודשים**, הוצאת דפוס לימודי קרית הנוער, ירושלים תשל"ב, עמ' 99-90.
- אלפסי י', **מועדי קודש**, הוצאת ירון גולן, תל אביב 1998, עמ' 317-330 .
- אריאל ז', **ספר החג והמועד**, הוצאת עם עובד, תל אביב 1975, עמ' 303-326.
- וואהרמן נ', **חגי ישראל מועדיו**, הוצאת אחיאסף, ירושלים 1964, עמ' 183-194.
- חובב מ', **מן המסד- ילקוט מושגים ביהדות**, הוצאת משרד הבטחון, 1986, עמ' 337, עמ' 250, ועמ' 600.
- הכהן מ' (עורך), **חגים ומועדים- כרך חג הפסח וחג השבועות**, הוצאת כתר, ירושלים 1978, עמ' 149-211.
- ספר החג והמועד עמ' 319